

Psykologien skal ud på fortovet og fabriksgulvet

Foto: David Ryle

Af Thomas Møller Larsen,
journalist

Der er for meget kemi og for lidt virkelighed i den globale psykologiforskning, mener bogaktuelle forskere.

Ernst Schraube læner sig smilende ind over træbordet med sammenklemte øjne. Kinderne har taget en rødlig nuance. Foran ham ligger en bunke A4-ark med forklarende grafikker og en improviseret tidslinje over psykologiens verdenshistorie, som han løbende udbygger med grøn kuglepen.

– Det forfærdelige er, at du studerer psykologi i seks år for at få abstrakt viden, som er baseret på laboratorieeksperimenter, siger han, mens de solbrændte hænder tager runde og udpegende former.

– Hvis du er terapeut, taler du med folk om deres hverdagsliv. Men i Nordamerika og Europa bliver det meste psykologiske viden udviklet i laboratoriet og med eksperimenter og statistik. Og hvis du åbner psykologiske tidsskrifter, så handler det meget om eksperimenter og statistik, baseret på kunstige situationer. Hvordan kan du argumentere for, at du kan tage viden, som er udviklet der, og overføre den til folks hverdagsliv? spørger Ernst Schraube.

Han har kurateret den nye bog *Psychology and the Conduct of Everyday Life* i samarbejde med Charlotte Højholt. Begge er lektorer i psykologi ved Roskilde Universitet. Missionen med bogen er at give hverdagslivet en større rolle i den globale psykologiforskning og at være med til at udvikle en fælles analyseramme for de forskellige psykologiske retninger, der på den ene eller anden måde beskæftiger sig med menneskers daglige livsførelse. Den er en af de første engelsksprogede bøger med dette sigte.

Bogen rummer både teoretiske tekster og kapitler om konkrete, langvarige hverdagslivsstudier rundt omkring i verden. I et af de indledende kapitler skriver psykologiprofessor emeritus ved Københavns Universitet, Ole Dreier: ”Psykologien bliver rigere og mere virkelighedsnær af en bred og grundig refleksion over, hvad det betyder, og hvad det indebærer at leve i verden. Vores forståelse af subjektivitet og verden bliver dermed udvidet sammen – som en sammenhæng. I kontrast til dette tenderer mainstream-psykologien til at betragte

verden og psyken som separate enheder. Den er så ivrig for at få verden ind i hovedet – som en repræsentation af og som objekt af indre mekanismer – at den tenderer til at tilsidesætte det faktum, at hovedet er en del af kroppen, sammen med andre, forankret i virkeligheden.”

Klemt af hjernens kemi

Mariane Hedegaard er professor i psykologi ved Københavns Universitet og optaget af børns dagligdag. *Magasinet P* spørger, om hun vil give Ernst Schraube ret i, at hverdagslivet spiller en minoritetsrolle i den globale psykologiforskning.

– I Danmark har vi haft en lang tradition for hverdagslivsforskning, og jeg vil ikke sige, det er en minoritetsretning i Danmark, selvom det ikke er der, de store bevillinger ligger. Men i et globalt perspektiv har han ret. Forskningen er generelt domineret af eksperimenter, og hverdagslivsforskningen er en lille minoritet, siger hun.

Hverdagslivet har dog ligget som en understrøm i den globale psykologiforskning i omtrent 100 år. Når Ernst Schraube

Foto: Pia Hansen/Scanpix

skal fortælle om metodernes historie, starter han ved William Stern: En verdensberømt, jødisk psykologiprofessor, der gjorde sig gældende i Tyskland i tiden op til Adolf Hitler og vakte opsigt med blandt andet et årelangt observationsstudie af sine egne børns hverdagsaktiviteter.

I 70'erne peakede fokuset på hverdagslivet med socialkonstruktivismens gennembrud, særligt i Danmark. Og siden dengang har Danmark haft en førertrøje inden for hverdagslivsforskningen; men i det store, globale perspektiv fylder hverdagslivet uhyre lidt anno 2015, fortæller Mariane Hedegaard.

– Vi er klemte; særligt af neuropsykologien og kognitionsforskningen. Og det hænger sammen med, at man vil have evigtgyldige sandheder, siger hun.

Hun understreger, at hun ikke ønsker at kritisere andre psykologiske strømninger, men siger:

– Neuropsykologi er ikke noget

negativt, men den kan ikke være forklaringsmodel for, hvordan folk handler i hverdagen. Hvorfor handler folk, som de gør? Og hvorfor lever de, som de gør? Hvis man ikke ser det i livssammenhæng og kultursammenhæng, men begynder at forklare det med ting inde i hjernen, så er man ude i problemer.

Hjernen er objektet for neuropsykologien, men hvad er helt præcis objektet for hverdagslivs-psykologien?

Ernst Schraube lægger tryk på ordene:

– Daglig. Livs. Førelse.

Forskerne er interesserede i, hvordan folk navigerer i verden, fra de står op, til de går i seng. Og i bogen uddyber Dorte Kousholt, der forsker i psykologi ved Aarhus Universitet, dette:

”Fokus rettes mod den aktive, kreative proces, som det er at arrangere og organisere livet i relation til forskellige (nogle gange konfliktende) krav fra forskellige kontekster, og – i relation til

dette – de personlige *grunde*, folk har til at deltage i og på tværs af kontekster på bestemte måder.”

Med børnene i sandkassen

En af de mest udbredte metoder er deltagerobservationer.

Hos Dorte Kousholt kan de strække sig op til 24 timer, når hun skal ind på livet af børn. Hun hjælper forældrene med at lave mad, tager med børnene ind og ud af taxaer og sidder med dem i sandkassen. På den måde har hun undersøgt udfordringer hos børn, der var sendt i specialskele: Hvordan taklede de situationen, når de hver dag – efter specialskele – skulle ind i en taxa og køres over til skolefritidsordningen, hvor alle de ’normale’ børn var? Fra politikernes side var der tale om ’inklusion’, men i virkeligheden fik børnene ofte en følelse af isolation, viste det sig.

Mariane Hedegaard har også fokus på børn. Særligt de konflikter, der optræder på forskellige udviklingsstadier.

Hendes ideal er ikke, at forskeren skal være en usynlig flue på væggen, for det er alligevel umuligt i en børnehave. Hun er ikke bange for at intervenere på forskellige måder, når hun undersøger sociale dynamikker.

– Det kan være, at der er en pige, der har svært ved at være sammen med andre. Hun går for tæt på. Og de andre gider hende ikke, fordi hun hele tiden vil vinde og dominere. Så kan man spørge: Hvorfor vil de ikke være sammen med hende? Og hvis hun ændrer noget, vil de så være sammen med hende? Så går jeg for eksempel ind og spiller et spil med dem. Og så kan jeg prøve forskellige ting

og på den måde få en indsigt i, hvad der betyder noget i samspillet. Når pigen bliver for dominerende, og konflikten opstår, kan jeg sige: 'Kan vi ikke skiftes?' På den måde kan jeg være en katalysator for forandringer og derigennem få indsigt i, hvordan samspil mellem børn kan udvikle sig, siger Mariane Hedegaard og fortæller om det overordnede sigte:

– Først og fremmest handler det om at gå ind i hverdagslivet og se, hvad folk orienterer sig mod. Hvad er vigtigt for dem? Hvad retter de opmærksomheden imod? Næste trin er tolkningen: Hvad er det, der betyder noget for vedkommende?

Netop det med at undersøge, hvad der virkelig betyder noget for mennesker, var i fokus hos psykologiprofessor Darrin

Hodgetts med flere, da de arbejdede sig ind på livet af hjemløse maori-mænd i et længere deltagerobservations-studie i New Zealand. Studiet beskrives i *Psychology and the Conduct of Everyday Life*. Forskerne fulgte uge efter uge maori-mændene, når de besøgte deres såkaldt *marae*: et helligt sted, på niveau med kirker og moskéer. De fandt ud af, at maeraen ikke blot er en fritidsaktivitet, men fungerer som et livsnødvendigt helle for de hjemløse i en hverdag, der ellers er præget af kaos. I maraen kom mændene i kontakt med deres *wairua* – deres sjæl eller menneskelig essens – noget, som mange ellers har haft svært ved at holde fast i siden briternes kolonisering af landet.

Ofte vil studier af denne art komme under huden på en eller anden form for konfliktualitet, forklarer Ernst Schraube. Og derfor vil forskerne typisk også foretage interview med aktører omkring den gruppe eller det individ, der er i centrum. Det kan være magthavere, lokale ledere, pædagoger, forældre eller andet.

Studierne kan delvist tage karakter af en art journalistik. Og de bedste af dem kan være med til at blotlægge væsentlige sociale problemstillinger og munde ud i konklusioner, der ikke er flatterende for eksempelvis politikere.

Facebooks påvirkning

Hverdagslivs-psykologien står i kontrast til naturvidenskab. Et af problemerne ved fx deltagerobservationer er, at de ikke kan reproducere; det er der for mange variable til. Men omvendt kan

Teknologiens indflydelse og konfliktualiteten i dagligdagen stiger, og arbejdspladserne forandrer sig som aldrig før. Det er betydeligt mere kompliceret at leve vores hverdagsliv, end det var for 30-40 år siden.

– Ernst Schraube, lektor i psykologi, Roskilde Universitet.

Vi er klemte; særligt af neuropsykologien og kognitionsforskningen. Og det hænger sammen med, at man vil have evigtgyldige sandheder.

– Mariane Hedegaard, professor i psykologi, Københavns Universitet

naturvidenskabelige studier ikke fortælle os, hvordan dominerende faktorer i vores hverdag påvirker os, lyder det fra hverdagslivsforskerne.

Mariane Hedegaard:

– Jeg mener, at vi som psykologer har et ansvar for de institutioner, der er i samfundet. Børnehaver, skoler, fritidsorganisationer, hospitaler, PPR: Der har vi et ansvar for at finde ud af, hvordan vi skal tilrettelægge livet for børn og unge. Og der er vi nødt til at have en hverdagslivsforskning, der orienterer sig mod praksis. Det kan man ikke gøre ud fra neuropsykologi.

For eksempel synes hun, det kunne være en god idé, hvis nogen inden for psykologien ville undersøge, hvordan folkeskolereformen påvirker børns liv.

Og der er mange andre væsentlige aspekter af vores fælles virkelighed, der på besynderlig vis overses af psykologer, mener Ernst Schraube. Hans egen forskning kredser om læring, særligt med fokus på teknologiske hjælpemidler. Og for nylig foretog han et simpelt eksperiment, der gav anledning til undren og bekymring. Han bad omtrent 200 studerende om at lægge alt computerudstyr til side i en forelæsning. I stedet forsyndede han dem med papir og pen og bad dem til sidst om at skrive ned, hvordan de oplevede forskellen.

– Jeg blev meget overrasket. Jeg troede, de ville blive sure. Men de fleste af dem sagde: 'Wow, pludselig var der stilhed og en atmosfære af koncentration'. Ingen klagede, udover dem, der havde svært ved at skrive i hånden, fortæller han.

I pressen kan man for tiden læse, hvordan unge mennesker føler sig pressede af blandt andet sociale medier. Og meget tyder på, at nye teknologier forandrer os hurtigere, end vi bryder os om.

– En teknologi som smartphones forandrer relationer fuldstændig. Når jeg taler med mine studerende om deres oplevelser med digital teknologi, så fortæller de, hvordan de ikke kan finde fred mere, hvordan de hele tiden er på, og hvordan deres tænkning er blevet fragmenteret, siger Ernst Schraube, der undrer sig over, at der kun findes ganske få psykologiske studier om, hvad eksempelvis Facebook betyder for psyken hos børn og unge mennesker.

– Teknologiens indflydelse og konfliktualiteten i dagligdagen stiger, og arbejdspladserne forandrer sig som aldrig før. Det er betydeligt mere kompliceret at leve vores hverdagsliv, end det var for 30-40 år siden, vurderer han.

Ifølge fortalerne for hverdagslivets psykologi er der altså nok at tage fat på fremadrettet. ●